

Віктор І. Корсак

ВИЯВЛЕННЯ СИСТЕМНИХ ТА СТРУКТУРНИХ ПРОБЛЕМ РЕГІОНАЛЬНОЇ РОЗДРІБНОЇ ТОРГОВЕЛЬНОЇ МЕРЕЖІ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНТЕГРОВАНОГО СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ

У статті досліджено структуру системи роздрібно-регіональної торговельної мережі: виділено її компоненти, підсистеми і зв'язки між ними. За допомогою інтегрованого системного аналізу даної системи було виявлено проблеми, які потребують поетапного вирішення, та надано пропозиції щодо їх розв'язання.

Ключові слова: регіональна роздрібно-торговельна мережа; системний аналіз.

Рис. 1. Табл. 2. Літ. 15.

Виктор И. Корсак

ВЫЯВЛЕНИЕ СИСТЕМНЫХ И СТРУКТУРНЫХ ПРОБЛЕМ РЕГИОНАЛЬНОЙ РОЗНИЧНОЙ ТОРГОВОЙ СЕТИ С ПОМОЩЬЮ ИНТЕГРИРОВАННОГО СИСТЕМНОГО АНАЛИЗА

В статье исследована структура системы розничной региональной торговой сети: выделены ее компоненты, подсистемы и связи между ними. С помощью интегрированного системного анализа данной системы были выявлены проблемы, требующие поэтапного решения, и представлены рекомендации по их урегулированию.

Ключевые слова: региональная розничная торговая сеть; системный анализ.

Viktor I. Korsak¹

IDENTIFYING SYSTEMIC AND STRUCTURAL PROBLEMS IN A REGIONAL RETAIL NETWORK THROUGH THE INTEGRATED SYSTEM ANALYSIS

The structure of a regional retail network system is investigated in the article: its components, subsystems and the relationship between them. With the help of the integrated system analysis the problems that need step-by-step solution are identified and the recommendations to resolve are given.

Keywords: regional retail network; system analysis.

Постановка проблеми. Роздрібно-торгівля – галузь економіки, розвиток якої є одним з чинників, що характеризують рівень соціально-економічного благополуччя країни і добробуту її населення. Ця провідна ланка економіки безпосередньо стосується інтересів регіонів та держави, тому поліпшення системи роздрібно-торгівельної мережі, яка є структурною основою сектора роздрібно-торгівлі, має надзвичайно важливе значення [13].

Відомо, що поліпшення системи означає виявлення причин відхилень від заданих норм роботи та можливостей з поліпшення її функціонування, тобто отримання результатів, які найбільш відповідали би цілям системи. На думку Дж. ван Гіга [6], основними проблемами функціонування системи є :

- система не відповідає поставленим цілям;
- система не забезпечує прогнозування результатів;
- система не працює так, як спочатку прогнозувалось.

¹ Nash Kraj Group, Lutsk, Ukraine.

Для вирішення цих проблем і поліпшення роботи систем зазвичай використовують системний аналіз як методику, за допомогою якої можна найбільш результативно розв'язати вище перелічені завдання.

Аналіз останніх досліджень. Вивченням систем та системного аналізу як методології, за допомогою якої можна розв'язати значну кількість системних та структурних проблем, які існують у системах, займалися такі вчені, як: Р. Акофф [1], Л. Берталанфі [3], А.А. Богданов [5], А.С. Гальчинський [7], С.Л. Оптнер [9], А.М. Паламарчук [10], І. Пригожин [11], Ю.П. Саламатов [12], Ю.І. Черняк [14], А.П. Шептулін [15]. Проте, на нашу думку, у даних роботах недостатньо теоретично опрацьованими є питання використання системного аналізу для вивчення соціально-економічних систем, зокрема регіональних роздрібних торговельних мереж.

Мета дослідження полягає у вивченні структури роздрібно-регіональної торговельної мережі та за допомогою інтегрованого системного аналізу виявленні проблем, які стримують її розвиток.

Основні результати дослідження. Доведено, що системний аналіз є високо-ефективним методом вирішення складних, погано структурованих проблем в різних сферах людської діяльності, у тому числі і у соціально-економічній.

Для ефективного проведення системного аналізу спочатку слід встановити межі системи та її структури.

Так, для системи регіональної роздрібно-регіональної торговельної мережі (РРТМ) (рис. 1) компонентами (підсистемами), на нашу думку, є:

- стратегічні інвестори СІ (володіють аналогічним бізнесом та хочуть увійти на регіональний ринок або посилити на ньому свої позиції);
- портфельні інвестори ПІ (здійснюють інвестування винятково з метою одержання інвестиційного прибутку та не претендують на управління підприємством);
- торговельні організації (мережеві роздрібні оператори (МРО), які володіють розподільчим центром (РЦ); МРО, що функціонують без розподільчого центру); МРО, які управляють лише власними торговельними закладами (ТЗ), в тому числі франчайзинговими ТЗ;
- немережеві торговельні заклади (НТЗ);
- виробники (глобальні, національні та регіональні (ВР)), які здійснюють продаж роздрібним операторам через філії, або дистрибуторську мережу;
- виробники, які здійснюють прямі продажі роздрібним операторам;
- транспортні та логістичні компанії (ТК, ЛК) ;
- відкриті розподільчі центри (ВРЦ);
- гуртові та дрібногуртові підприємства (ОП).

Відповідно до класифікації І.В. Блауберга [4], у системі РРТМ можна виділити декілька груп зв'язків між елементами, які забезпечують стабільність її структури та визначають алгоритм спільного функціонування (табл. 1).

Слід зауважити, що лише розуміючи генезис зв'язків, їх характер та роль у системі, можна зрозуміти її структуру, що дасть можливість надсистемі підвищити ефективність її функціонування та забезпечити стабільність розвитку.

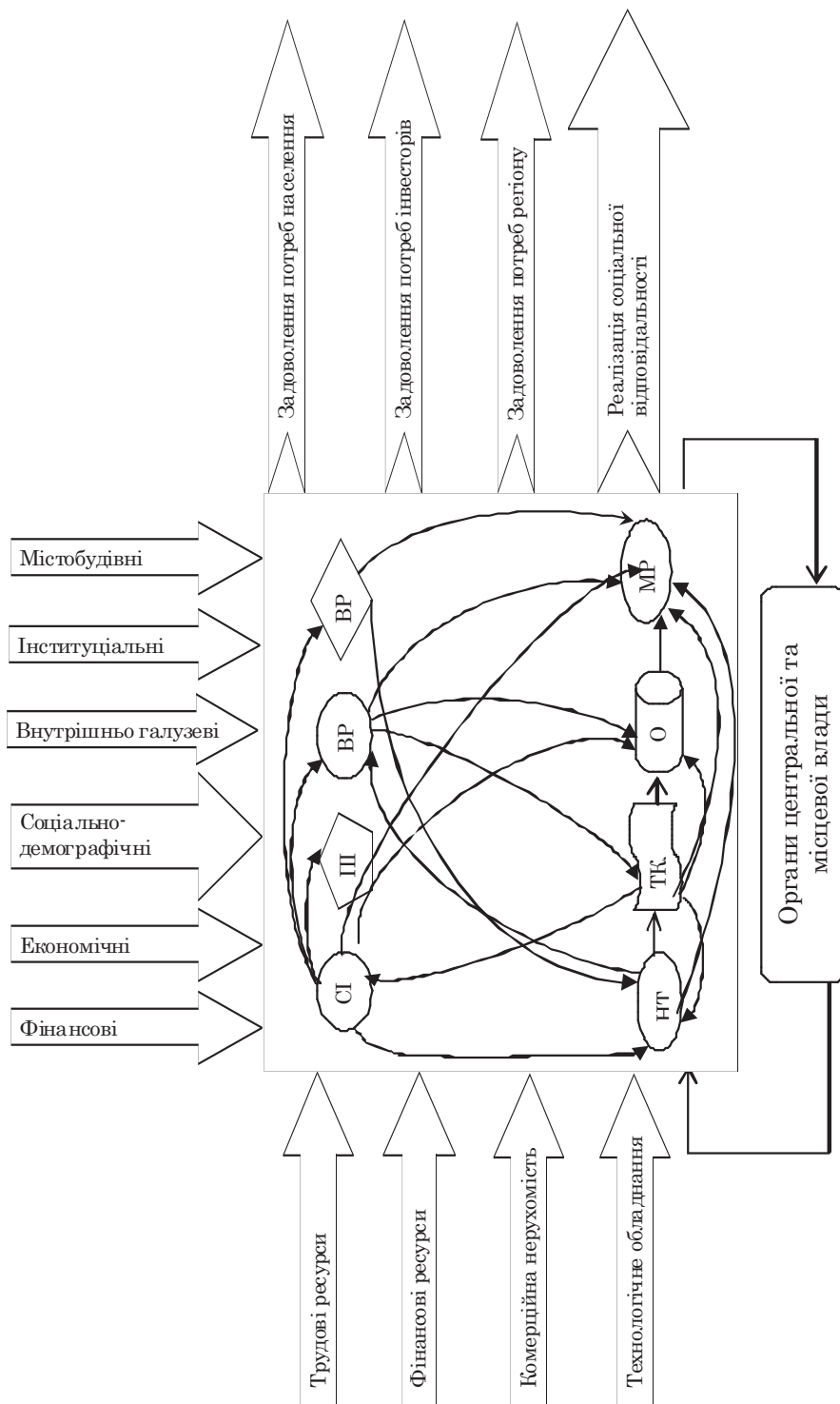

Рис. 1. Структурна схема регіональної роздрібної мережі торговельних закладів, авторська розробка

Таблиця 1. Найвні зв'язки між компонентами та підсистемами у системі РРТМ, авторська розробка

Види зв'язків у системах	Суть зв'язку	Зв'язки між компонентами у РРТМ
Генетичні	Коли один об'єкт є основою для народження іншого	Між інвесторами (підприємцями) та торговими об'єктами, які вони відкривали. Між виробниками та їх товарами. Між франчайзерами та франчайзі
Перетворення	Коли елементи однієї системи у процесі взаємодії з елементами іншої набувають нових властивостей в одній або обох системах	Між споживачами та роздрібними операторами. Між роздрібними операторами та виробниками. Між виробниками та споживачами. Між інвесторами та виробниками. Між інвесторами та роздрібними операторами. Між виробниками та дистрибуторами. Між дистрибуторами та роздрібними операторами
Функціонування	Зв'язки, які забезпечують реальну життєдіяльність системи	Між споживачами та роздрібними операторами. Між роздрібними операторами та виробниками. Між виробниками та споживачами. Між інвесторами та виробниками. Між інвесторами та роздрібними операторами; Між виробниками та дистрибуторами; Між дистрибуторами та роздрібними операторами
Розвиток	Зв'язки, які виникають у процесі переходу з одного якісного стану системи в інший	При створенні роздрібним оператором мережі торгових закладів: - між управляючою компанією та торговими закладами; - між різними торговими закладами. При створенні франчайзингової РРТМ: - між франчайзі та франчайзером; - між франчайзі та постачальниками (виробниками). При створенні виробниками дистрибуційної сітки
Управління	Можуть утворювати різновид функціональних зв'язків, або зв'язків розвитку	Між управляючою компанією та торговими закладами. При створенні франчайзингової РРТМ: - між франчайзі та франчайзером; - між франчайзі та постачальниками (виробниками); - між виробниками та дистрибуторами

Так, рекурсивний зв'язок встановлює причинно-наслідкові відносини між різними параметрами, наприклад: сума інвестицій у РРТМ суттєво впливає на темпи її розвитку (позитивний зв'язок між інвесторами та роздрібними торговельними операторами), синергетичний визначає результат спільних дій взаємозв'язаних елементів як загальний ефект, який перевищує суму ефектів, що отримуються від кожного незалежного елемента (синергія при кооперації незалежних роздрібних торговельних операторів), циклічний розглядається як складний зворотний зв'язок між елементами у системі, що визначає її повний життєвий цикл, наприклад: залежність величини замовлення від величини залишків у торговому закладі. Зворотний зв'язок є основою саморегуляції, розвитку системи, пристосування їх до умов існування, що змінюються (можливості ухвалення рішення про відкриття торгового закладу у залежності від величини торговельної зони та інтенсивності конкуренції).

За своїм характером зв'язки можуть бути позитивними та негативними.

Під позитивним зв'язком розуміється результат взаємодії елементів, в процесі якої не порушується внутрішня структура самих елементів. Цей результат дає імпульс до подальшого розвитку елементів та усєї системи (між виробниками та роздрібними торговельними операторами за умови відсутності дискримінації з однієї із сторін).

Під негативним зв'язком розуміється результат взаємодії елементів, в процесі якої відбувається руйнування як самого елементу, так і усєї системи (дискримінаційні вимоги роздрібних торговельних операторів відносно регіональних виробників та постачальників) [8].

При аналізі систем, окрім наявності внутрішніх зв'язків між компонентами, існують зовнішні зв'язки із середовищем, що оточує її. Середовище розглядається як система вищого ешелону (в якості надсистеми по відношенню до цієї системи). У нашому випадку однією з ключових складових надсистеми є органи центральної та місцевої влади, які за рахунок зворотного зв'язку повинні забезпечувати ефективне функціонування та розвиток РРТМ.

Надсистема (чи суперсистема) – це система, що включає певну кількість систем та взаємодіє із ними. Виділяють 4 види взаємодії надсистеми із підпорядкованою їй системою: сприяюча, нейтральна, протидіюча і змішана. Сприяючою виступає середовище, яке чинить позитивний вплив на функціонування і розвиток системи та допомагає досягненню її цілей і підвищенню ефективності. Протидіюче середовище – інгібує функціонування та знижує ефективність системи і перешкоджає досягненню цілей. Нейтральне середовище безпосередньо не впливає на систему, але такий стан є нестійким і може перейти в один з описаних вище. Змішане середовище зустрічається найчастіше і для нього характерні усі перелічені вище варіанти взаємодії із системою [6].

Слід зауважити, що наявність знань про елементи системи та зв'язки, які у ній існують, є лише частиною інформації, яка необхідна для повного розуміння процесів, що відбуваються у ній та принципів її функціонування. Тому для глибшого вивчення систем, як зазначалося вище, як один з основних методів їх пізнання, вченими використовується системний аналіз, який є ефективним інструментом прийняття рішень в умовах, коли вибір альтернатив потребує аналізу складної інформації різноманітної фізичної природи [2].

У науковій літературі описано велику кількість методик проведення системного аналізу, проте більшість з них має переважно теоретичне значення і використання їх на практиці, особливо коли мова йде про дослідження соціальних систем, є надто складним завданням. Тому сьогодні важливу роль має створення методика, яка не тільки розвивала б теоретичні напрацювання у напрямку системного аналізу соціальних систем, а й мала безпосереднє практичне значення та могла бути використана працівниками органів центральної влади та місцевого самоврядування для поліпшення функціонування різноманітних соціальних систем нашої держави.

На нашу думку, такою методикою є інтегрований системний аналіз, який у значній мірі відповідає вищенаведеним вимогам, був розроблений та апробований на практиці.

Таблиця 2. Інтегрований системний аналіз національної роздрібно-торговельної мережі, авторська розробка

Страти, що аналізуються	Суть	Параметри, властивості, характеристики «сталого»	Параметри, властивості, характеристики, характеристичні досліджуваної системи
Аналіз місії	бажаний стан, до якого прагне система у своєму розвитку (русі)	Максимальне задоволення потреб населення регіону у товарах та послугах, необхідних для забезпечення його життєвих та соціальних потреб, а також стимулювання сталого соціально-економічно-екологічного розвитку регіону	Забезпечення населення регіону товарами та послугами, так щоб не було скарж, а ціни згідно з даними статистики не були вищими, ніж у інших областях
Аналіз стратегічних цілей, які є декомпозицією місії	плани, які виражені у формі результатів	Забезпечення фізичної та цінової доступності товарів та послуг високої якості та максимум широкого асортименту для кожного жителя регіону. Стати одним з ключових чинників соціально-економічного розвитку регіону	Контроль ціноутворення та якості товарів
Встановлення відповідності місії та стратегічних цілей принципам сталого розвитку	задовольняти потреби сьогодні таким чином, щоб можна було б задовольнити їх і у майбутньому	Функціонування системи РРТМ в цілому та кожного компоненту зокрема, повинне відповідати принципам сталого розвитку	Відсутні
Елементи системи	первинний, неподільний у рамках даної системи її компонент	Аналіз морфологічної структури системи: Торговельні об'єкти. Розподільчі центри. Регіональні виробники. Регіональні дистрибутори. Приватні інвестори. Інституційні інвестори	Відсутність сучасних «відкритих» та «закритих» розподільчих центрів. Низький відсоток сучасних торговельних об'єктів. Слабкий розвиток національних венчурних фондів
Підсистеми	частини системи, здатні виконувати відносно незалежні функції, спрямовані на досягнення спільної мети системи	Глобальні, національні та регіональні торговельні роздрібно-оператори. Виробничі корпорації. Дистрибуційні мережеві компанії	Зникнення регіональних мережевих роздрібних та ґуртових операторів. Витіснення із ринку регіональних торговельних операторів. Складність входу регіональних виробників у торговельні заклади національних та глобальних операторів. Фактична відсутність фондового ринку
Визначення меж системи і підсистем, виділення підсистем і компонентів	Компонент – первинний, неподільний у рамках даної системи її елемент	Схема (1)	Схема (1)

Продовження табл. 2

Страти, що аналізуються	Суть	Параметри, властивості, характеристики «сеталону»	Параметри, властивості, характеристики досліджуваної системи
Визначення усіх надсистем, до яких входить досліджувана система та її ролі в кожній із них	Системи в щого порядку, до яких досліджувана система входить як підсистема	соціально-політичні (політичні партії, громадські рухи, урядові утворення тощо), соціально-культурні (наукові, творчі тощо), соціально-економічні (суспільне виробництво, галузі економіки, організації, підприємства тощо)	Низька імплементація теоретичних знань у практику функціонування РРТМ. Відсутність адекватного регулюючого законодавства. Відсутність соціально відповідальності компаній системи
Встановлення ієрхічної надсистем, системи, підсистем та компонентів	Кожен компонент системи може розглядатися як система (підсистема) ширшої глобальної системи	Схема (1)	Схема (1)
Визначення ресурсів системи, оцінка їх якості та достатності	Засоби, можливість, необхідні для функціонування системи	Кваліфіковані трудові ресурси. Недорогі фінансові ресурси (8–12%). Широкий асортимент товарів. Сучасне технологічне обладнання. Наявність якісної комерційної нерухомості	Недостатня кількість трудових ресурсів. Низька кваліфікація трудових ресурсів. Недостатня кількість фінансових ресурсів. Висока ціна фінансових ресурсів. Недостатня кількість якісної комерційної нерухомості. Низька якість та висока собівартість товарів
Встановлення зв'язків у системі	Реальний фізичний канал для передачі енергії, речовини, інформації	Генетики. Перетворення. Функціонування. Розвитку. Управління	Наявність шкідливих, дискримінаційних зв'язків між ритейлерами та виробниками. Відсутність корисних, кооперативних, синергетичних зв'язків між малим бізнесом та великими мережевими операторами (кооперування, франчайзинг). Корупція
Визначення (організаційної, інформаційної, соціальної, економічної тощо) структури системи та графічне моделювання її	Скупність елементів і зв'язків між ними, які детерміновано функціонують цілими системами	Оптимальна забезпеченість торговими площами жителів регіону. Оптимізація кількості форматів торгових закладів. Суттєва роль малого та середнього бізнесу у роздрібному товарообігу регіону	Низька забезпеченість населення торговими площами. Незадовільна забезпеченість торговими закладами сільських жителів. Незбалансована структура форматів РРТМ. Вигтлення малого та середнього бізнесу із роздрібного ринку
Оцінювання впливу надсистем на систему	Виділяють 4 види взаємодії надсистем із підпорядкованою їй системою: сприяюче, нейтральне, протидіюче і змішане	Функціональна структура системи: соціально-політична – нейтральна; соціально-культурна – сприяюча; соціально-економічна – сприяюча; соціально-економічна – змішана;	соціально-політична – змішана; соціально-культурна – нейтральна; соціально-економічна – змішана;

Продовження табл. 2

Страти, що аналізуються	Суть	Параметри, властивості, характеристики «сеталону»	Параметри, властивості, характеристики досліджуваної системи
Оцінювання чинників, що впливають на ефективність діяльності системи, прогнозування їх зміни та появи нових	Оцінка причин, що визначають функціонування системи, або обумовлюють певні явища і підлягають регуляції у межах певного процесу	Здійснюється регулярний факторний аналіз та вносяться корективи у функціонування системи	Ігнорується важливість факторного аналізу, що регулярно призводить до виникнення системних криз
Визначення функцій, процесів, операцій, що виконуються системою та оцінка їх	Сукупність результатів дій, що здійснює дана система на середовищі, на інші системи і на саму себе	Основна функція системи РРТМ – максимізувати задоволення соціально-економічних потреб населення регіону при дотриманні принципів сталості його розвитку. Додаткові: - стимулювання соціально-економічного розвитку регіону; - забезпечення родовольчої безпеки держави; - вплив на структуру споживання з метою покращення здоров'я населення	Основна функція системи РРТМ – мінімальне задоволення соціально-економічних потреб населення регіону при ігноруванні принципів сталості його розвитку. Додаткова – наповнення бюджету регіону. Формування структури РРТМ здійснюється «хаотично» або стічною меркантильним інтересам держслужбовців
Виявлення функцій компонентів системи, їх внеску в реалізацію функції системи у цілому та їх оцінка	Сукупність результатів дій, що здійснює кожен компонент на середовищі, на інші системи і сам на себе	Основними функціями компонентів РРТМ є: - задоволення потреб інвесторів; - задоволення потреб працівників; - задоволення потреб споживачів регіону; - задоволення потреб зовнішніх стейкхолдерів; - реалізації соціальної відповідальності бізнесом	Надсистема (влада) не реагує на потреби інвесторів, формально реагує на потреби споживачів та регіону. Інвестори часто не реагують на потреби працівників або недостатньо реагують на потреби споживачів. Соціальна відповідальність бізнесу знаходиться у зародковому стані
Аналіз ступеня відкритості системи	Відкриті системи отримують інформацію (енергію, ресурси) з середовища функціонування, що забезпечує їх стійкість та розвиток. Закриті системи згасають та виводяться	Система РРТМ має доступ до зовнішнього середовища. Компоненти та підсистеми РРТМ мають рівноправний доступ до ресурсів. Чинники зовнішнього середовища впливають на усі компоненти та підсистеми системи РРТМ однаково	Практично відсутня конкуренція з боку світових ритейлерів. Високі митні тарифи, що стримують імпорт високоякісних товарів. Несприятливий інвестиційний клімат стримує інноваційний розвиток РРТМ. Високий рівень корупції, що стримує доступ до земельних ділянок, придатних для будівництва комерційної нерухомості

Продовження табл. 2

Страти, що аналізуються	Суть	Параметри, властивості, характеристики системи	Параметри, властивості, характеристики досліджуваної системи
Вивчення адаптивних можливостей системи (стійкості)	Прагнення системи до стану стійкої рівноваги, яка прискорює адаптацію параметрів системи до зовнішнього середовища, що змінюються	РРТМ володіє: - кількісною стійкістю – достатньою кількістю та різноманітністю компонентів; - структурною стійкістю – достатньою силою зв'язків між компонентами; - стійкістю до економічних криз; - стійкістю до експансії із боку глобальних розділених операторів	Недостатня кількість ТЗ сучасних форматів. Низька кризостійкість системи в цілому. Необґрунтовано ризикований розвиток розділених операторів (розвиток за відсутності ресурсів). Відставання розвитку над системою. Недостатня конкурентоздатність компонентів системи
Визначення здатності до саморозвитку системи	Здатність змінювати середовище у своїх цілях; здатність адаптувати до змін зовнішнього середовища; здатність до самонавчання	Виражені кооперативні зв'язки між компонентами системи. Наявність синергетичних зв'язків між малим бізнесом та великими мережевими операторами (кооперування, франчайзинг). Наявність соціальної відповідальності компонентів РРТМ. Процесна та функціональна відповідність діяльності системи прищипам сталого розвитку регіону	Відсутність корисних, кооперативних, синергетичних зв'язків між малим бізнесом та великими мережевими операторами (кооперування, франчайзинг). Низький розвиток соціальної відповідальності компонентів РРТМ. Невідповідність розвитку РРТМ принципам сталого розвитку регіону
Аналіз синергетичних ефектів	Однонаправленість дій компонентів посилює ефективність функціонування системи. Ефект синергії компонентів досягається при відлагодженій взаємодії, як системи із зовнішнім середовищем, так і компонентів усередині неї	Малі та середній бізнес кооперується у торговельній мережі. Наявність регіональних торговельно-виробничих кластерів. Регіональні виробники об'єднуються та кооперуються. Малі бізнес кооперується із великим (малі підприємства задовільняють нішовий попит або працюють на умовах франчайзингу)	Відсутність кооперування малого бізнесу між собою у торговельній мережі. Низька активність створення регіональних виробничо-торговельних кластерів. Низька активність кооперування регіональних виробників. Низька активність кооперування малого бізнесу із великим. Низька культура франчайзингу за відсутності відповідного законодавства
Аналіз мультипликативних ефектів	Отримання значного ефекту при докладанні незначних зусиль	Налагоджено зв'язки між наслідками та системою РРТМ шляхом прийняття необхідного регламентуючого законодавства (ресурси – мінімальні, а результати – «надефект»)	«Розпорощення» законотворючих зусиль

Продовження табл. 2

Страти, що аналізуються	Суть	Параметри, властивості, характеристики «сегалону»	Параметри, властивості, характеристики досліджуваної системи
Аналіз наявності зворотного зв'язку у системі функціонування системи на характер цього функціонування	Дія результатів функціонування системи на характер цього функціонування	<p>Наявність зворотного зв'язку:</p> <ul style="list-style-type: none"> - між компонентами системи та споживачами результатів в діяльності системи; - між системою та над системою. <p>Цільове регулювання над системою по зигівних та негативних зворотних зв'язків із метою завдання напрямку розвитку РРТМ</p>	<p>Недостатність зворотного зв'язку між:</p> <ul style="list-style-type: none"> - компонентами системи та споживачами результатів в діяльності; - між системою та над системою. <p>Неадекватність регулювання над системою позитивних та негативних зворотних зв'язків із метою надання напрямку розвитку РРТМ (домінує «ручний режим»)</p>
Аналіз емерджентності	Основні властивості та цілі діяльності кожного з елементів системи, як правило, не співпадають із властивостями та цілями діяльності усіх систем в цілому, проте спільне функціонування взаємозв'язаних елементів системи породжує якісно нові її функціональні властивості	<p>Кожен з компонентів системи РРТМ та надсистеми, досягаючи власних цілей та задоволюючи особисті потреби, сприяє досягненню цілей усієї системи зокрема:</p> <ul style="list-style-type: none"> - інвестори дбаючи про швидкість повернення інвестицій, не зважають на принципи соціальної бізнес-процеси принципів соціальної відповідальності та забезпечення сталого розвитку регіону; - великі торгові організації не укладають дискримінаційних договорів; - глобальні роздрібні оператори, здійснюючі експансію, не зніщують малий та середній бізнес; - на ринку відсутня недобросовісна конкуренція; - органи державної влади, наповнюючі бюджети повинні отримувати прибуток 	<p>Кожен з компонентів системи РРТМ та надсистеми намагається досягти лише власних цілей та задоволюючи особисті потреби, ігноруючи потреби системи зокрема:</p> <ul style="list-style-type: none"> - інвестори, дбаючи про швидкість повернення інвестицій, не зважають на принципи соціальної відповідальності та забезпечення сталого розвитку регіону; - великі торгові організації часто укладають дискримінаційні договори із поставачальниками; - глобальні роздрібні оператори, здійснюючі експансію, зніщують малий та середній бізнес; - на ринку поширена недобросовісна конкуренція; - органи державної влади, наповнюючі бюджети, забувають, що інвестори та кож повинні отримувати прибуток
Аналіз необхідності централізації та децентралізації	У процесі розвитку систем на перших етапах відбувається узгодження системи та її підсистем між собою і з надсистемою, що забезпечує найкраще функціонування. Далі відбувається неузгодженість (децентралізація), що забезпечує отримання додаткового корисного ефекту (надефекту)	<p>Існує стратегія надсистеми, щодо рівня централізації та децентралізації:</p> <ul style="list-style-type: none"> - на стадії формування РРТМ – дозування зовнішніх інвестицій та інтегрована підтримка національних та регіональних комерційних організацій; - стадія швидкого росту – лібералізація зовнішніх інвестицій при помірній підтримці національних та регіональних комерційних організацій; - стадія зрілості – повна лібералізація (децентралізація) ринку 	<p>Відсутня стратегія надсистеми, щодо рівня централізації та децентралізації системи РРТМ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - на стадії формування РРТМ – стимулювання зовнішніх інвестицій та відсутність підтримки національних та регіональних комерційних організацій (національний бізнес «рятують» корупція); - стадія швидкого росту – декардування лібералізації зовнішніх інвестицій за відсутності інвестиційного капіталу

Закінчення табл. 2

Страти, що аналізуються	Суть	Параметри, властивості, характеристики сегалону»	Параметри, властивості, характеристики досліджуваної системи
Аналіз можливості зростання розгортання системи	Збільшення кількості і якості виконуваних функцій за рахунок ускладнення системи; згортання – спрощення системи при збереженні або зростанні корисних функцій	Розгортання системи РРГМ відбувається: - на стадії формування та швидкого росту ринку, а згортання на стадії зрілості; - згортання також відбувається по мірі авгомобілізації та інтернаціоналізації населення	На стадії формування та швидкого росту відбувається двосторонній процес: з одного боку, зменшується кількість некоординованих об'єктів (спадщина планової економіки), а з іншого – зростає кількість сучасних торгових закладів, хоча на даному етапі переважає перша тенденція
Аналіз нерівномірності розвитку компонентів системи	Компоненти системи розвиваються з різними темпами в залежності від їхньої функції, яка актуальна на даний момент для кожної системи	Різні компоненти (торгові заклади, розподільчі центри, логістичні компанії, інвестиційні організації) системи РРГМ у різній породи формування ринку розвиваються нерівномірно – надсистема стимулює розвиток необхідних на даному етапі компонентів. При відставанні розвитку матеріального сектора певних соціальних груп надсистема (держава) надає цільову допомогу лише тим, кому вона необхідна, та стимулює їх покращити своє матеріальне становище	Надсистема ігнорує нерівномірність розвитку компонентів системи РРГМ. Допомога не є ціловою, відсутній елемент стимулювання до покращення свого матеріального становища
Аналіз композиційності та гармонійності системи	Кожна матеріальна система прагне зберегти у своїй структурі всі необхідні елементи (композицію), що знаходяться у певному співвідношенні та певній пропорційно про	Збалансована кількість торгових закладів та торгових площ на всій території. Забезпечена доступність різних форматів для населення. Збалансовані інтереси інвесторів, працівників, споживачів, виробників та торгових операторів тощо	Диспропорція у забезпеченості населення різних регіонів та різних типів населених пунктів торговими площами та торговими закладами різних форматів. Дискримінаційні відносини торгових операторів по відношенню до виробників, часто власниками компаній ігноруються інтереси персоналу
Виявлення вузлових місць системи	Ефективність будь-якої системи не може бути високою за ефективність її найслабшої ланки	Надсистема за допомогою зворотного зв'язку в першу чергу спрямовує ресурси на найслабші ланки системи для підняття їх ефективності	Надсистема не контролює наявність слабких ланок системи, а тому витрачає ресурси неефективно (нецільово соціальна допомога, бездумне обмеження торгових надбавок тощо)

Отже, суть інтегрованого системного аналізу полягає у тому, що при його проведенні, перш за все, на основі світового досвіду створюється віртуальна ідеальна модель системи – еталон (взірець, візія) даної системи та стратифікуються усі особливості функціонування даної ідеальної системи (еталону) на 4 групи (страти). До першої страти мають увійти характеристики системи, які відображають стратегію її розвитку, до другої страти повинні бути включеними характеристики, які визначають морфологічний стан системи, до третьої – функціональний, до четвертої – генезисно-прогностичний.

На наступному етапі потрібно порівняти дані «еталону» з фактичними характеристиками досліджуваної системи і виявити «відхилення». Слід зауважити, що самі «відхилення» параметрів досліджуваної системи від «еталону» повинні бути покладені в основу формування цілей її розвитку. На основі проведеного цілепокладання на завершальному етапі потрібно розробити програму, яка б нівелювала наявні відхилення та максимально наблизила систему до ідеалу (еталону).

Використовуючи дану методику, нами було проведено інтегрований системний аналіз національної роздрібно-торговельної мережі та виявлено типові «відхилення», які, на нашу думку, характерні для більшості РРТМ України (табл. 2).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Регіональну роздрібно-торговельну мережу слід розглядати як відкриту соціально-економічну систему, яка має свої компоненти, зв'язки та структуру і якій притаманні властивості дисипативних систем. А це означає, що для її дослідження можна використовувати системний аналіз як один з ефективних методів вивчення проблем, що існують у системі.

За результатом інтегрованого системного аналізу національної роздрібно-торговельної мережі нами було встановлено низку проблем, які, на нашу думку, тою чи іншою мірою характерні для регіональних роздрібних мереж. Якісне вирішення цих проблем потребує відповідної теоретичної розробки та формування національних та регіональних програм для їх нівелювання.

1. Акофф Р. Искусство решения проблем / Пер. с англ. – М., 1982. – 224 с.
2. Беляцкий Н.П. Интеллектуальная техника менеджмента: Учеб. пособие. – Минск: Новое знание, 2001. – 320 с.
3. Бераланфи Л. Общая теория систем: критический обзор // Исследования по общей теории систем. – М., 1969. – С. 23–82.
4. Блауберг И.В., Садовский В.Н., Юдин Б.Г. Философский принцип системности и системный подход // Вопросы философии. – 1978. – №8. – С. 29–52.
5. Богданов А.А. Всеобщая организационная наука (Тектология): В 2-х т. – М.: Экономика, 1989. – Т. 1. – 304 с.
6. Ван Гиг Дж. Прикладная общая теория систем / Пер. с англ. – М.: Мир, 1981. – 336 с.
7. Гальчинський А.С. Методологія складних систем // Економіка України. – 2007. – №8. – С. 4–18.
8. Новосельцев В.И. Теоретические основы системного анализа. – М.: Майор, 2006. – 592 с.
9. Оттнер С.Л. Системний аналіз для вирішення ділових і промислових проблем / Пер. з англ. – М.: Радянське радіо, 1969. – 216 с.
10. Паламарчук А.М. Общественно-территориальные системы (логико-математическое моделирование). – К.: Наукова думка, 1992. – 272 с.
11. Пригожин И., Николис Г. Познание сложного. – М.: ЛКИ, 2008. – 354 с.
12. Саламатов Ю.П. Система развития законов техники. – Петрозаводск, 1991. – 304 с.

13. *Сенина Н.А.* Маркетинг торгового підприємства (на прикладі розничної торгівлі г. Москви): Дис... канд. екон. наук. – М., 2007. – 155 с.
14. *Черняк Ю.И.* Системный анализ в управлении экономикой. – М.: Экономика, 1975. – 191 с.
15. *Шентулин А.П.* О взаимосвязи категорий «содержание» и «форма», «структура» и «элемент» // Философские науки. – 1980. – №1. – С. 67–74.

Стаття надійшла до редакції 2.07.2013.

КНИЖКОВИЙ СВІТ

СУЧАСНА ЕКОНОМІЧНА ТА ЮРИДИЧНА ОСВІТА
ПРЕСТИЖНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ

Україна, 01011, м. Київ, вул. Панаса Мирного, 26

E-mail: book@nam.kiev.ua

тел./факс 288-94-98, 280-80-56

Менеджмент: Підручник / За заг. ред. д.е.н., проф. М.М. Єрмошенка. – К.: Національна академія управління, 2011. – 656 с. Ціна без доставки – 130 грн.

Авторський колектив: **М.М. Єрмошенко, С.А. Єрохін, М.П. Денисенко, О.А. Кириченко, О.І. Соскін.**

Має гриф підручника від МОН України.

У даному підручнику викладено матеріал, який дає системне уявлення щодо менеджменту. Комплекс представлених навчальних матеріалів стосується відносин управління на макро- та мікрорівні економічної системи, що дозволяє сформувати сутнісне бачення щодо менеджмент-взаємозв'язків різноманітних видів діяльності. У цілому викладений матеріал суттєво поширює теоретичні і методичні уявлення щодо менеджменту.

Підручник включає теоретичні засади менеджменту, історію його виникнення і розвитку, форми і методи документообороту при здійсненні управлінської діяльності, основи операційного менеджменту, розкриває нові тенденції у розвитку стратегічного менеджменту. Містить також менеджмент-практикум щодо основних засад управління.

Призначений для студентів вищих навчальних закладів, викладачів, аспірантів, а також всіх тих, хто цікавиться питаннями управління.